

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 4.03.2026
FU-sak: 11/26		Arkivsaknr.:

Revisjon av UiBs politikk for åpen vitenskap

Bakgrunn

Universitetsstyret vedtok i 2020 Universitetet i Bergens politikk for åpen vitenskap (sak [101/20](#)). Vedtaket i styresaken pekte på behov for aktiv forvaltning av politikken. Forskningsutvalget ble gitt rolle som styringsgruppe for videre utvikling. Nye utfordringer, krav og forventninger fra nasjonale og internasjonale aktører gjør det nødvendig å vurdere revisjon av de ulike politikkområdene. Det tas sikte på å legge fram sak for universitetsstyret i løpet av 2026.

UiBs politikk er vedlagt, og også tilgjengelig på nettsidene for ansatte:

<https://www.uib.no/foransatte/139288/politikk-%C3%A5pen-vitenskap-ved-uib>

Forskningsutvalget bes i første omgang om å peke på områder med behov for utvikling av UiBs politikk.

UiBs politikk for åpen vitenskap

UiB har hatt en politikk for åpen publisering siden 2009. Behovet for å utarbeide mer helhetlige retningslinjer for åpen vitenskap var foranlediget av internasjonale og nasjonale prosesser, der forskere og forskningsinstitusjoner ble stilt overfor nye krav fra myndigheter, finansører og kollegiale organ. UiBs politikk gav et grunnlag for å samordne tjenester og utvikle kompetanse i organisasjonen for å kunne møte endringsprosessene. En arbeidsgruppe nedsatt av universitetsledelsen utarbeidet forslag til en politikk, som ble vedtatt av universitetsstyret høsten 2020 (sak [101/20](#)).

Universitetsstyret ga Forskningsutvalget rolle som styringsgruppe for videre utvikling, med Universitetsbiblioteket og Forsknings- og innovasjonsavdelingen som forvaltere av de ulike politikkområdene. Politikken ble sist justert i 2022 (ustyre sak [108/22](#)), der retningslinjer for rettigheter knyttet til åpen publisering ble lagt til. Utviklingen på området, med nye krav og forventninger fra nasjonale og internasjonale aktører, har aktualisert behov for justering av politikken. I UiBs søknad om fornyelse av HR Excellence in Research-status, er videreutvikling av politikk for åpen vitenskap trukket fram som et av innsatsområdene i arbeidsplanen.

UiBs politikk er utformet for å utfylle nasjonale og internasjonale retningslinjer. Den er delt inn i fem områder, der ansvar for oppfølging er lagt på ulike sentrale avdelinger: Publisering, forskningsdata, innovasjon, læringsressurser og folkeforskning. Eksempler på andre problemstillinger som har vært særlig aktuelle de siste årene er utfordringer knyttet til ansvarlig internasjonalt samarbeid, kunstig intelligens og nye krav til evaluering av forskning og forskere jamfør initiativ som [DORA](#), [COARA](#) og [Norcam](#).

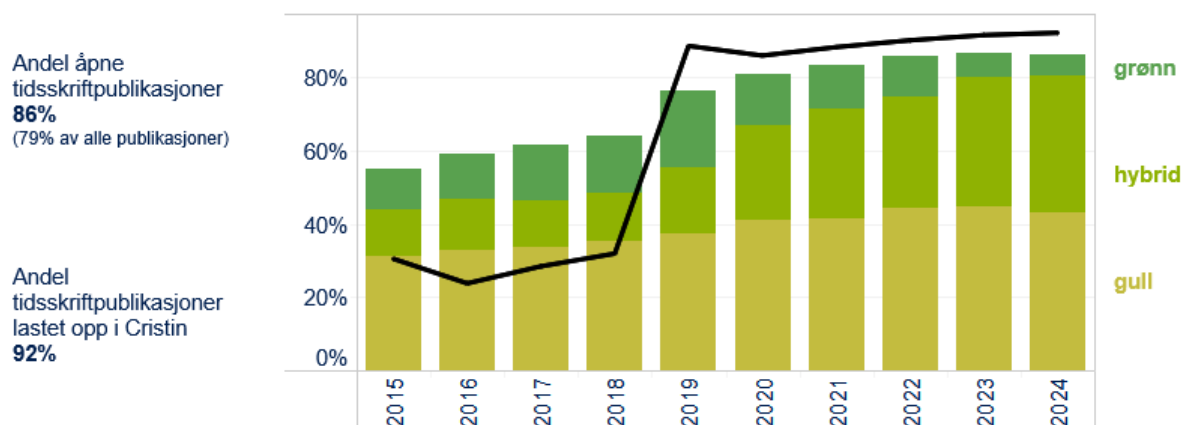
I det følgende gis en kort omtale av status for de ulike politikkområdene.

Åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og resultater av kunstnerisk utviklingsarbeid

UiBs politikk krever at vitenskapelige publikasjoner og resultater av kunstnerisk utviklingsarbeid skal i all hovedsak være åpent tilgjengelige, i tråd med nasjonale og internasjonale retningslinjer (KD, Forskningsrådet og EU).

I 2024 ble 79 prosent av alle UiBs vitenskapelige publikasjoner utgitt med åpen tilgang, herunder 84 prosent av tidsskriftartiklene. 43 prosent av tidsskriftartiklene ble utgitt i publiseringskanaler som i helhet er offentlig tilgjengelige («gull åpen tilgang», jmf en mye brukt [inndeling av tilgangsmodeller](#)). 92 prosent av artiklene er deponert i Nasjonalt vitenarkiv (NVA, tidligere Cristin).

Prosentandel åpne tidsskriftpublikasjoner og tidsskriftpublikasjoner lastet opp i Cristin

Sektoren har kommet langt i målsettingen om fri tilgang til vitenskapelige publikasjoner. UiB har iverksatt en rekke tiltak for å oppfylle målene om åpen tilgang i politikk for åpen vitenskap på en slik måte at kravene fra KD, NFR og EU innfris. Vi nevner blant annet:

- UiB har engasjert seg i SIKTs utvikling av Nasjonalt Vitenarkiv (NVA), og tatt det i bruk som arkiv for åpen tilgjengeliggjøring.
- UiB tilbyr en publiseringsplattform med teknisk støtte for åpne tidsskrift gjennom tjenesten Bergen Open Access Publishing (<https://boap.uib.no/>).
- UiB deltar i forhandlingsarbeidet med nasjonale «publiser og les»-avtaler, i samarbeid med SIKT og resten av BOTT-institusjonene. «publiser og les»-avtaler med de store forlagene gir både lesetilgang til forlagets tidsskrift og mulighet for UiBs forskere til å publisere i dem med åpen tilgang.
- UiB har inngått rammeavtaler for publisering med gull åpen tilgang publisering.
- UiB vedtok i 2022 en institusjonell rettighetspolitikk som sikrer forskere retten til selv å bestemme hvordan deres vitenskapelige publikasjoner skal gjøre åpent tilgjengelig.
- Universitetsbiblioteket tilbyr rådgivning og har utarbeidet en portefølje av kurs for å dekke kompetansebehov i organisasjonen knyttet til vitenskapelig publisering.

Åpen tilgang til forskningsdata

Målsettingen i politikken er at data som er et resultat av de ansattes forskningsaktivitet skal klargjøres og tilgjengeliggjøres for gjenbruk, i tråd med FAIR-prinsippene. For å forvalte området er det etablert en arbeidsgruppe bestående av representanter fra UB, FIA og ITA. UB har

utarbeidet omfattende nettjenester og kurs rettet mot vitenskapelig ansatte, og er pådriver for utvikling av nasjonale tjenester for datahåndteringsplaner.

UiB legger til rette for lagring og deling av åpne, ikke sensitive forskningsdata, i det internasjonale generiske arkivet Dataverse.no. Dataverse brukes av BOTT og andre UH-institusjoner. Et anvendelsesområde har vært å tilgjengeliggjøre grunnlagsdata knyttet til artikler i tråd med krav fra publiseringskanaler. Per februar 2026 er det arkivert 167 UiB-datasett i dataverse.no. UiB tilbyr infrastruktur som gir åpen digital tilgang til kulturarvmateriale (f.eks. [Marcus](#), [SAMLA – Digitalisering av norske tradisjonsarkiv](#)) og språksamlingene (f.eks. [Termportalen](#) and [ordbokene.no](#)).

UiB er medlem av [European Open Science Cloud](#) (EOSC). EOSC har som mål å utvikle et nettverk av FAIR forskningsdata, infrastruktur og tjenester for forskere i Europa. EOSC skal ikke bare fremme åpen vitenskap, men også styrke Europa som forskningsregion på tvers av lands- og disiplinsgrenser. UiB er også medlem av den norske noden i [Research Data Alliance](#) (RDA), et globalt nettverk som også arbeider for datadrevet forskning og forskningsdatadeling.

Gjennom SAFE er UiB aktiv i samarbeidet for å utvikle nasjonale tjenester for sensitive data - [NORTRE](#).

Åpen innovasjon

«Åpen innovasjon» har vært et sentralt begrep i EUs og forskningsrådets politikk for åpen vitenskap. Over tid har begrepsbruken gått mer i retning «ansvarlig innovasjon» (Responsible Research and Innovation, RRI), som innebærer at en skal legge til rette for at forskning fører til en bærekraftig utvikling, jamfør omtale på [forskningsrådets nettsider](#). UiBs politikk er mindre konkret på dette området enn andre, den sier blant annet at kunnskapsbygging og utvikling av praksisformer skal stå sentralt i UiBs tilnærming.

I samarbeidsprosjekt med næringslivet har kontraktforhandlinger ofte fokus på eierskap til resultat, og UiBs innstilling er vanligvis størst mulig åpenhet med muligheter for offentlig publisering av forskningen.

Likevel er ikke UiBs politikk til hinder for tilrettelegging for kommersialisering gjennom patentering og lisensiering. Den viktigste oppfølgingen av politikken har vært rettet mot avklaring av retningslinjer for immaterielle rettigheter (IPR). En arbeidsgruppe leverte i 2024 en rapport og forslag til ny IPR-politikk, som anbefalte å styrke ansattes uttelling i kommersialiseringsprosjekt. Universitetsstyret vedtok oppdatert IPR-politikk i [sak 88-25](#) som fulgte opp denne anbefalingen. Politikken punkt 8 omhandler åpen innovasjon og akademisk frihet.

Åpne læringsressurser

Målet for politikken er at ansatte og studenter skal lage, publisere, dele og bruke åpne læringsressurser som en integrert del av den forskningsbaserte undervisningen. Politikk for åpne læringsressurser ble fulgt opp i en [utredning](#) som ble behandlet av Forskningsutvalget [juni 2021](#). Utredningen konkluderte med at UiB skulle knytte læringsplattformen Mitt UiB til den nasjonale plattformen for deling av åpne læringsressurser, DLR. SIKT, som forvalter tjenesten, peker imidlertid på lav deltakelse og lite bruk, og har lagt ned tjenesten med virkning fra mai 2025. Siden den nasjonale tjenesten er faset ut, er det uklart om det er hensiktsmessig med videre satsing på åpne læringsressurser slik de er omtalt i politikken. UiBs samarbeid om [Viten-TV](#) er et eksempel på nasjonal satsing for å dele læringsressurser av høy kvalitet.

Folkeforskning

Folkeforskning skal gi medborgere større kunnskap om forskning, synliggjøre universitetet og styrke forskningen, ifølge UiBs politikk. Begrepet dekker to ulike former for involvering: brukermedvirkning fra grupper som er relevant for forskningen, eksempelvis pasienter i medisinsk forskning, og fri medvirkning fra interesserte borgere, eksempelvis bidrag i store naturkartlegginger. Kultur for å involvere borgere i forskningsprosesser varierer mye mellom faggrupper og disipliner.

Sentralt har UiB fulgt med på nasjonale initiativ fra forskningsrådet, og presentert prosjekter basert på folkeforskning i forskningsutvalget. Gitt at slik medvirkning kan sies å være metodevalg i de enkelte forskningsprosjektene, kan det være utfordrende å utforme generelle tiltak på sentralt nivå. UiBs politikk peker på en utprøvende tilnærming til nye samarbeidsformer med medborgere i forskningsprosesser. Folkeforskning og brukermedvirkning er fremdeles et prioritert område i Forskningsrådets politikk for åpen forskning.

Foreløpig organisering og tidslinje for arbeid med revisjon av UiBs politikk

- 4.mars: første behandling av saken i Forskningsutvalget
- Mars: avklaringer med rektoratet. Saken legges frem i dekanmøtet
- 29. april: andre behandling av saken i Forskningsutvalget
- Mai: saksframlegget utarbeides.
- 22. mai: frist for styresaken
- 18. juni: styrebehandling

I denne første fasen er det viktig å få avklart hvilke punkter i politikken som bør endres, eventuelt legges til eller trekkes fra.

Saken legges fram for forskningsutvalget til drøfting

Bakgrunnsdokument:

UiBs politikk for åpen vitenskap, <https://www.uib.no/foransatte/139288/politikk-%C3%A5pen-vitenskap-ved-uib>

FU sak 17/23 – status for åpen vitenskap, [saksforelegg](#)

Forskningsrådets nettsider for åpen forskning:

<https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/apen-forskning/>

Kunnskapsdepartementet: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler/id2567591/>

HKDir: <https://hkdir.no/retningslinjer-og-verktoy-for-ansvarlig-internasjonalt-kunnskapssamarbeid/akademiske-verdier-og-forskningsetikk/apen-forskning-og-deling>

EU: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/our-digital-future/open-science_en

Unesco: <https://www.unesco.org/en/open-science>

SIKT: <https://www.openscience.no/>